

Bo‘ronova Maftuna Shaymardon qizi

Termiz davlat universiteti Yuridik fakulteti talabasi

ANNOTATSIYA: Mazkur maqolada O‘zbekiston Respublikasida korrupsiyaga qarshi kurashning zamonaviy huquqiy mexanizmlari, ushbu yo‘nalishda amalga oshirilayotgan davlat siyosati hamda korrupsiyaning oldini olishga qaratilgan huquqiy islohotlar tahlil qilingan. Shuningdek, korrupsiyaga qarshi kurashishda qonunchilik tizimining o‘rni, davlat organlari faoliyatida ochiqlik va shaffoflikni ta‘minlash masalalari ham yoritilgan. Maqolada korrupsiyaga qarshi kurashning xalqaro standartlari, raqamlashtirish jarayonlari va fuqarolarning huquqiy madaniyatini oshirishning ahamiyati ilmiy-huquqiy jihatdan ochib berilgan.

KALIT SO‘ZLAR: korrupsiya, huquqiy mexanizm, qonunchilik, shaffoflik, davlat boshqaruvi, korrupsiyaga qarshi siyosat, javobgarlik, huquqiy madaniyat, raqamlashtirish, xalqaro standartlar.

АННОТАЦИЯ: В данной статье проанализированы современные правовые механизмы противодействия коррупции в Республике Узбекистан, государственная политика, реализуемая в данном направлении, а также правовые реформы, направленные на предупреждение коррупции. Кроме того, освещены роль системы законодательства в борьбе с коррупцией, а также вопросы обеспечения открытости и прозрачности деятельности государственных органов. В статье с научно-правовой точки зрения раскрыто значение международных стандартов противодействия коррупции, процессов цифровизации и повышения правовой культуры граждан.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: коррупция, правовой механизм, законодательство, прозрачность, государственное управление, антикоррупционная политика, ответственность, правовая культура, цифровизация, международные стандарты.

ÖZET: Bu makalede Özbekistan Cumhuriyeti’nde yolsuzlukla mücadelede kullanılan modern hukuki mekanizmlar, bu alanda yürütülen devlet politikası ve yolsuzluğun önlenmesine yönelik hukuki reformlar analiz edilmiştir. Ayrıca, yolsuzlukla mücadelede hukuk sisteminin rolü ile devlet organları faaliyetlerinde açıklık ve şeffaflığın sağlanması meseleleri de ele alınmıştır. Makalede, yolsuzlukla mücadelede uluslararası standartların, dijitalleşme süreçlerinin ve vatandaşların hukuk kültürünü artırmanın önemi bilimsel ve hukuki açıdan açıklanmıştır.

ANAHTAR KELIMELER: yolsuzluk, hukuki mekanizma, mevzuat, shفافlik, davlat yonetimi, yolsuzlukla mucedele politikasi, sorumluluk, hukuk kulturu, dijitallesme, uluslararası standartlar.

ABSTRACT: This article analyzes the modern legal mechanisms for combating corruption in the Republic of Uzbekistan, the state policy implemented in this sphere, and legal reforms aimed at preventing corruption. In addition, the role of the legal system in combating corruption, as well as issues of ensuring openness and transparency in the activities of state bodies, are highlighted. The article scientifically and legally reveals the importance of international anti-corruption standards, digitalization processes, and the enhancement of citizens' legal culture.

KEYWORDS: corruption, legal mechanism, legislation, transparency, public administration, anti-corruption policy, liability, legal culture, digitalization, international standards.

Kirish

Bugungi globallashuv davrida korrupsiya har qanday davlat taraqqiyoti uchun jiddiy xavf tug'diruvchi omillardan biri hisoblanadi. U iqtisodiy rivojlanishga salbiy ta'sir ko'rsatadi, jamiyatda adolatsizlik muhitini yuzaga keltiradi hamda fuqarolarning davlat organlariga bo'lgan ishonchini pasaytiradi. Ayniqsa, korrupsiya davlat boshqaruvi tizimining samaradorligini susaytirib, qonun ustuvorligi tamoyillarining to'liq amalga oshishiga to'sqinlik qiladi. Shu sababli bugungi kunda korrupsiyaga qarshi kurashish nafaqat milliy, balki xalqaro miqyosdagi eng dolzarb masalalardan biri sifatida e'tirof etilmoqda. O'zbekiston Respublikasida ham so'nggi yillarda korrupsiyaga qarshi kurashish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylandi. Mamlakatda davlat boshqaruvi tizimini modernizatsiya qilish, qonun ustuvorligini ta'minlash, davlat xizmatlari faoliyatini shaffof tashkil etish hamda inson manfaatlarini himoya qilishga qaratilgan keng ko'lamlı islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, 2017-yil 3-yanvarda qabul qilingan "Korrupsiyaga qarshi kurashish to'g'risida"gi Qonun ushbu yo'nalishdagi muhim huquqiy asos bo'lib xizmat qilmoqda. Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan korrupsiyaga qarshi kurashish samaradorligini oshirishga qaratilgan qator farmon va qarorlar qabul qilindi. 2020-yilda Korrupsiyaga qarshi kurashish agentligining tashkil etilishi esa ushbu sohadagi institutsional islohotlarning yangi bosqichini boshlab berdi. Shu bilan birga, davlat xizmatlarini raqamlashtirish, elektron hukumat tizimini rivojlantirish va ochiq ma'lumotlar platformalarining joriy etilishi korrupsion holatlarning oldini olishda muhim vosita bo'lib xizmat qilmoqda.

Asosiy qism

Bugungi kunda korrupsiya jamiyat taraqqiyotiga jiddiy salbiy ta'sir ko'rsatuvchi eng xavfli illatlardan biri hisoblanadi. U davlat boshqaruvi tizimining samaradorligini pasaytiradi, iqtisodiy rivojlanishga to'sqinlik qiladi, fuqarolarning davlat organlariga bo'lgan ishonchini susaytiradi hamda jamiyatda adolatsizlik muhitining shakllanishiga sabab bo'ladi. Ayniqsa, korrupsiya tufayli aholining ijtimoiy himoyaga, sifatli ta'limga, tibbiyotga va adolatli boshqaruvga bo'lgan huquqlari buzilishi mumkin. Shu sababli bugungi kunda korrupsiyaga qarshi kurashish nafaqat huquqiy, balki siyosiy, iqtisodiy va ma'naviy masala sifatida ham muhim ahamiyat kasb etmoqda. O'zbekiston Respublikasida korrupsiyaga qarshi kurashishning huquqiy asoslari Konstitutsiya normalari hamda maxsus qonunchilik hujjatlari bilan mustahkamlangan. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida qonun ustuvorligi, inson huquq va erkinliklarini himoya qilish, davlat organlari faoliyatining ochiqligi va shaffofligi asosiy prinsip sifatida belgilangan. Mazkur prinsiplar korrupsiyaga qarshi kurashishning fundamental huquqiy asosini tashkil etadi. 2017-yil 3-yanvarda qabul qilingan "Korrupsiyaga qarshi kurashish to'g'risida"gi Qonun ushbu sohadagi eng muhim normativ-huquqiy hujjatlardan biri hisoblanadi. Mazkur qonunda korrupsiyaning tushunchasi, korrupsiyaga oid huquqbuzarliklarning oldini olish mexanizmlari, davlat organlarining vakolatlari hamda fuqarolarning huquqlari aniq belgilab berilgan. Ushbu qonunga ko'ra, korrupsiyaga qarshi kurashishning asosiy yo'nalishlari sifatida korrupsiyaning oldini olish, korrupsion huquqbuzarliklarni aniqlash, ularga chek qo'yish, javobgarlikning muqarrarligini ta'minlash kabi masalalar e'tirof etilgan. Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksida korrupsiyaga oid jinoyatlar uchun qat'iy javobgarlik choralari belgilangan. Jumladan, Jinoyat kodeksining 210-moddasida pora olish, 211-moddasida pora berish, 212-moddasida pora olish-berishda vositachilik qilish, 205-moddasida mansab vakolatini suiiste'mol qilish, 209-moddasida mansab soxtakorligi uchun jinoiy javobgarlik nazarda tutilgan. Ushbu moddalarning amaliyotda qo'llanilishi davlat xizmatida qonuniylik va intizomni mustahkamlashga xizmat qilmoqda.

So'nggi yillarda mamlakatimizda korrupsiyaga qarshi kurashish borasida keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, davlat xizmatlarini raqamlashtirish, davlat xaridlarini elektron tizimga o'tkazish, "Elektron hukumat" tizimini rivojlantirish, "Ochiq byudjet" platformasini joriy qilish, davlat organlari faoliyatining ochiqligini kuchaytirish kabi chora-tadbirlar korrupsion holatlarning oldini olishda muhim vosita bo'lib xizmat qilmoqda. Chunki inson omili qancha kamaytirilsa, noqonuniy manfaatdorlik va yashirin kelishuvlarning oldi olinadi.

2020-yilda Korrupsiyaga qarshi kurashish agentligining tashkil etilishi ham ushbu yoʻnalishdagi muhim qadamlardan biri boʻldi. Mazkur organ korrupsion xavflarni aniqlash, davlat organlari faoliyatini monitoring qilish, korrupsiyaning oldini olishga qaratilgan dasturlar ishlab chiqish, aholining huquqiy ongini oshirish kabi vazifalarni amalga oshirmoqda. Shu bilan birga, davlat tashkilotlarida “komplayens nazorat” tizimining joriy qilinishi ham korrupsiyaga qarshi kurashishning zamonaviy mexanizmlaridan biri sifatida eʼtirof etilmoqda.

Korrupsiyaga qarshi kurashishda faqat jazolash choralarini qoʻllash yetarli emas. Eng avvalo, inson ongida halollik, adolat, vijdonlilik va qonunga hurmat kabi fazilatlarni shakllantirish muhim ahamiyatga ega. Chunki korrupsiya koʻpincha insonning maʼnaviy tarbiyasi, dunyoqarashi va hayotiy qadriyatlarini bilan chambarchas bogʻliq boʻladi. Agar inson yoshlikdan halollik ruhida tarbiyalansa, u kelajakda noqonuniy manfaat ortidan quvmaslikka harakat qiladi. Shu sababli korrupsiyaga qarshi tarbiya avvalo oiladan boshlanishi kerak. Bola oilada kattalarning halol mehnatini, adolatli munosabatini, bironing haqqiga xiyonat qilmaslikni koʻrib ulgʻaysa, uning ongida toʻgʻri tushunchalar shakllanadi. Keyinchalik bu jarayon maktab, kollej, litsey, oliy taʼlim muassasalari va jamiyat orqali davom ettirilishi lozim. Ayniqsa, yoshlar orasida “halol mehnat — eng katta boylik” degan tushunchani shakllantirish muhim hisoblanadi.

Sharq mutafakkirlari ham jamiyat taraqqiyoti avvalo adolat va maʼnaviyatga bogʻliq ekanligini taʼkidlaganlar. Shuningdek, Abu Nasr Forobiy adolatli jamiyatni inson kamolotining asosiy omili deb hisoblagan, hamda Abu Ali ibn Sino halollik va poklik insonning eng oliy fazilatlaridan biri ekanligini qayd etgan, Abdulla Avloniy esa tarbiya masalasini millat kelajagi bilan bogʻlagan. Darhaqiqat, tarbiya toʻgʻri boʻlmagan joyda korrupsiya, loqaydlik, adolatsizlik kabi illatlar paydo boʻlishi mumkin. Bugungi kunda jamiyatda huquqiy ong va huquqiy madaniyatni rivojlantirish boʻyicha koʻplab chora-tadbirlarni amalga oshirish zarur hisoblanadi, taʼlim muassasalarida huquqiy savodxonlik darslarini kuchaytirish, korrupsiyaga qarshi targʻibot tadbirlarini tashkil etish, ommaviy axborot vositalari orqali huquqiy bilimlarni keng targʻib qilish, yoshlar oʻrtasida turli tanlov va forumlar oʻtkazish, davlat organlari faoliyatida ochiqlikni taʼminlash, fuqarolik jamiyati institutlari faoliyatini qoʻllab-quvvatlash, aholining murojaatlari bilan ishlash tizimini takomillashtirish, mahallalarda maʼnaviy-maʼrifiy tadbirlarni kuchaytirish kabi choralar korrupsiyaning oldini olishda muhim oʻrin tutadi.

Shuningdek, korrupsiyaga qarshi kurashishda jamiyatning har bir aʼzosi faol boʻlishi kerak. Chunki korrupsiya faqat bir tashkilot yoki bir sohaning muammosi emas, balki butun jamiyat taraqqiyotiga xavf tugʻdiruvchi illatdir. Shu sababli davlat organlari,

ta'lim muassasalari, oila, mahalla, ommaviy axborot vositalari va fuqarolik jamiyati institutlari o'zaro hamkorlikda faoliyat olib borishi lozim.

Bugungi kunda O'zbekistonda olib borilayotgan islohotlarning asosiy maqsadi ham adolatli, ochiq va shaffof jamiyat qurishdan iboratdir. Korrupsiyaga qarshi kurashish esa ushbu maqsadga erishishning eng muhim shartlaridan biri hisoblanadi. Zero, qonun ustuvor bo'lgan, halollik qadrlangan va fuqarolarning huquqiy madaniyati yuksak bo'lgan jamiyatda taraqqiyot va adolat barqaror bo'ladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, korrupsiya jamiyat taraqqiyotiga salbiy ta'sir ko'rsatuvchi eng xavfli muammolardan biridir. Shu sababli O'zbekistonda korrupsiyaga qarshi kurashish bo'yicha keng ko'lamli huquqiy islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, "Korrupsiyaga qarshi kurashish to'g'risida"gi Qonun, Jinoyat kodeksi normalari hamda davlat tomonidan olib borilayotgan islohotlar ushbu sohada muhim ahamiyat kasb etmoqda. Bugungi kunda davlat xizmatlarini raqamlashtirish, ochiqlik va shaffoflikni ta'minlash, korrupsion holatlarning oldini olishga xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, korrupsiyaga qarshi kurashishda faqat qonun va jazolash choralarining o'zi yetarli emas. Eng avvalo, yoshlarni halollik, adolat va vatanparvarlik ruhida tarbiyalash, jamiyatda huquqiy ong va huquqiy madaniyatni rivojlantirish muhim hisoblanadi. Shuningdek, oila, ta'lim muassasalari, mahalla va davlat organlari o'zaro hamkorlikda faoliyat olib borsa, korrupsiyaning oldini olish mumkin bo'ladi. Chunki korrupsiyaga qarshi kurashish har bir fuqaroning vijdoni, mas'uliyati va fuqarolik burchi bilan chambarchas bog'liqdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. — Toshkent: "O'zbekiston", 2023.
2. O'zbekiston Respublikasining "Korrupsiyaga qarshi kurashish to'g'risida"gi Qonuni, 2017-yil 3-yanvar.
3. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksi. — Toshkent, 2024.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining korrupsiyaga qarshi kurashishga oid farmon va qarorlari.
5. "Davlat fuqarolik xizmati to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Qonuni, 2022-yil.
6. Birlashgan Millatlar Tashkilotining Korrupsiyaga qarshi konvensiyasi, 2003-yil.
7. Mirziyoyev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash — yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. — Toshkent: "O'zbekiston", 2017.
8. Odilqoriyev X.T. Davlat va huquq nazariyasi. — Toshkent: "Adolat", 2018.

9. Islomov Z.M. Huquq nazariyasi. — Toshkent, 2020.
10. Rustamboyev M.X. O‘zbekiston Respublikasi Jinoyat huquqi. — Toshkent, 2019.
11. Abu Nasr Forobiy. Fozil odamlar shahri. — Toshkent, 2016.
12. Abdulla Avloniy. Turkiy guliston yoxud axloq. — Toshkent: “Yoshlar nashriyoti”, 2018.
13. Abu Ali ibn Sino. Donishnoma. — Toshkent, 1981.
14. Korrupsiyaga qarshi kurashish agentligi rasmiy materiallari va hisobotlari.
15. Ommaviy axborot vositalari va ilmiy-huquqiy maqolalar materiallari.